

Kirkkojen maailmanneuvosto
Faith and Order -komissio

LAUSUNTO KIRKKOJEN MAAILMANNEUVOSTON FAITH AND ORDER -KOMISSION ASIAKIRJASTA
THE CHURCH: TOWARDS A COMMON VISION

Johdanto

Kiitämme Faith and Order -komissiota lähentymisasiakirjasta *Kirkko: yhteistä näkyä kohti* (jatkossa "Kirkko"). Se käsittelee selkeästi ja tiiviisti, mutta myös syvällisesti ekumeenisen liikkeen kannalta keskeistä peruskysymystä kirkon luonteesta, tarkoituksesta ja tehtävästä. Aihepiiri kuuluu kirkkojen ykseyspyrkimyksien ytimeen ja on tärkeä myös kirkkojen sisäistä yhtenäisyyttä ajatellen. Yhteisen näyn tavoittaminen vaatii paljon rukousta ja työtä.

Kirkko-asiakirja antaa hyvän kuvan viime vuosikymmenten monenkeskisten ja kahdenvälisen teologisten dialogien tuloksista ja saavutetusta lähentymisestä sekä monista jatkotyöskentelyä vaativista kysymyksistä. Se selkeyttää kuvaa ekumeenisen keskustelun nykytilanteesta ja osoittaa perustellusti, mitkä erot ovat paljolti kielenkäyttöön, kulttuuriin ja perinteeseen liittyviä ja mitkä varsinaisia teologisia sisältökysymyksiä. Erityisen hyvää on myös se, että heti aluksi todetaan kirkon perustan olevan kolmiyhteisen Jumalan pelastussuunnitelmassa ja Jeesuksen Kristuksen sekä Pyhän Hengen lähettämisessä maailmaan.

Yksi asiakirjan läpäisevistä perustavanlaatuisista teemoista on osallisuus kolmiyhteisen Jumalan elämään lahjana, "jonka varassa kirkko elää". Asiakirjan mukaan "Jumala kutsuu kirkkoa tarjoamaan haavoittuneelle ja jakautuneelle ihmiskunnalle, joka toivoo sovitusta ja parantumista" (§ 1) osallisuuden tästä elämästä. Tällä Jumalan elämällä tarkoitetaan kolmiyhteisen Jumalan persoonien sisäistä yhteyttä (*communio, koinonia*), johon kristittyjä kutsutaan osallistumaan Johanneksen evankeliumista löytyvän Jeesuksen ylipapillisen rukouksen mukaisesti: "Minä rukoilen, että he kaikki olisivat yhtä, niin kuin sinä, Isä, olet minussa ja minä sinussa. Niin tulee heidänkin olla yhtä meidän kanssamme, jotta maailma uskoisi sinun lähettäneen minut." (Joh. 17:21) Jumalan olemus (immanentti triniteetti) ja Jumalan toiminta (ekonominen triniteetti) kytketään näin yhteen. Isä lähettää Poikansa maailmaan yhdistääkseen maailman Pojassa itseensä. Tämä ajatus muodostaa teologisen pohjan sille, että todistus, lähetys ja diakonia sekä yhteyden (*koinonia*) ja ykseyden rakentaminen kuuluvat yhteen. Samalla kytketään toisiinsa ekumeenisessa lähetys-, diakonia- ja evankelioimisen teologiassa keskeinen *missio Dei* -ajatus ja kirkko-oppi.

Asiakirja haastaa kirkkoamme pohtimaan, missä määrin sen on mahdollista soveltaa tätä kommuunioeklesiologista ajattelutapaa. Jumalan pelastustyön tarkastelu tässä kontekstissa, kuten asiakirjassa tehdään, voi osoittautua ekumeenisesti hedelmälliseksi.

Asiakirjassa on nostettu esiin myös ajankohtaisia haasteita, kuten evankeliumin julistaminen uskontojenvälisessä kontekstissa, moraalikysymykset ykseyden haasteena sekä kirkkojen paikka erilaisissa yhteiskunnallisissa konteksteissa. Kirkkomme pitää ratkaisua hyvänä. Asiakirja voi tarjota kirkoille välineitä näiden ajankohtaisten kysymysten kohtaamiseen.

Kokonaisuudessaan asiakirja antaa toivoa herättävän kuvan siitä, että kirkkojen välillä vallitsee jo nyt merkittävä yhteisymmärrys kirkon olemuksesta ja tehtävästä maailmassa. Tämän valossa jäljellä olevat erottavat tekijät eivät näyttäydä toivottomilta esteiltä vaan haasteilta, jotka kirkot voivat Pyhän Hengen johtamina luottavaisesti kohdata. Tältä pohjalta haluamme vastata asiakirjan johdannossa kirkoille esitettyihin viiteen kysymykseen Faith and Order -työskentelyn edistämiseksi:

1. Missä määrin teksti heijastaa kirkkomme kirkko-opillisia näkemyksiä?
2. Missä määrin teksti voi tarjota perustan ykseyden kasvamiselle kirkkojen kesken?
3. Mitä muutoksia tai uudistuksia (oman) kirkkomme elämässä tämä teksti haastaa kirkkoamme tavoittelemaan?
4. Missä määrin kirkkomme pystyy rakentamaan läheisempiä suhteita kirkollisessa elämässä ja lähetyksessä niiden kirkkojen kanssa, jotka voivat vastata myönteisesti tässä tekstissä esitettyyn käsitykseen kirkosta?
5. Mitä kirkon elämän puolia voisi käsitellä edelleen ja miten kirkkomme haluaisi ohjeistaa Faith and Order -komissiota sen jatkaessa työtä kirkko-opin parissa?

Vastauksessa otamme huomioon myös dokumentin *Kirkko* sisältöosuusien lopussa kursiivilla esitetyt tarkentavat lisäkysymykset. Koska asiakirja haastaa meitä tutkimaan näitä kysymyksiä myös suhteessa oman kirkkomme elämään ja uudistumiseen, on kysymykset alla muutettu me-muotoon.

1. Missä määrin teksti heijastaa kirkkomme kirkko-opillisia näkemyksiä?

Asiakirjan kirkko-oppi rakentuu kommuunioekkesiologian varaan, joka korostaa kirkkoa osallisuutena kolmiyhteisen Jumalan elämään. Luterilaisessa kirkossa Jumalan toimintaa ja kirkko-oppia on perinteisesti tarkasteltu vanhurskauttamisopin kautta. Augsburgin tunnustus (1530) kuvaa kirkkoa paikkana, jossa Pyhä Henki evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen viran välityksellä synnyttää vanhurskauttavan uskon (CA IV, V). Sen mukaan "...yksi, pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säättämiä, ovat kaikkialla samanlaiset." (CA VII) Keskeistä ovat siis Jumalan sana ja sakramentit sekä evankeliumin opettamista ja sakramenttien jakamista varten asetettu virka (CA V). Vanhurskauttamisoppi liittyy näin oppiin armonvälineistä, joiden kautta Jumala on reaalisesti läsnä ja toimii seurakunnan keskellä synnyttäen vanhurskauttavan uskon. Tämän inkarnaatioperiaatteeksi kutsutun ajatuksen kautta Jumalan toiminta kytketään konkreettisiin armonvälineisiin ja Kristuksen ihmisyyteen.

Asiakirjan edustamaa kommuunioekkesiologiaa ja luterilaista inkarnaatio- ja vanhurskauttamiskeskeistä lähestymistapaa ei pidä nähdä toistensa vastakohtina. Niissä voidaan katsoa olevan kyse näkökulmaerosta. Vanhurskauttamisoppi, sakramentti- ja inkarnaatio-oppi sekä kolminaisuusoppi muodostavat ikään kuin kolme sisäkkäistä kehää, joiden kautta Jumalan toimintaa voidaan tarkastella joko suppeammasta tai laajemmasta näkökulmasta. Luterilainen kirkko hyväksyy vanhakirkollisen kolminaisuusopillisen dogman. Heti Augsburgin tunnustuksen alussa tunnustetaan luterilaisen reformaation liittyminen vanhan kirkon ekumeenisiin uskontunnustuksiin niiden läntisessä muodossa ja siten klassiseen käsitykseen Pyhästä Kolminaisuudesta. Vaikka asiakirjan Pyhän Kolminaisuuden elämästä liikkeelle lähtevä kommuunioekkesiologinen puhetapa ei ole luterilaisuudelle tyypillistä, voidaan sitä kirkkomme näkökulmasta pitää oikeutettuna. Suomen evankelis-luterilainen kirkko edustaa omalta osal-

taan yhtä, pyhää, katolista ja apostolista kirkkoa eli jakamattoman kirkon perintöä. Kirkkomme piispainkokouksen lausunnossa Kirkon tulevaisuusselonteosta 2020 (2011) on vastattu kysymykseen ”mikä on kirkko?” seuraavasti: ”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä uskoa, jota Jeesuksen Kristuksen yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen kirkko on aina tunnustanut. Kristuksen kirkko palautuu historiallisesti apostoliseen aikaan ja kattaa tänä päivänä koko maanpiirin. Kirkko on olemuksellisesti yhtä, vaikka se näyttäytyykin monimuotoisena ja toteutuu paikallistason yhteisöllisyytenä.”

Luterilaiset tunnustuskirjat selventävät keskeisiä oppikysymyksiä eivätkä esitä kaiken kattavaa dogmaatiikkaa. Niinpä luterilaisessa kirkko-opissa on määritelty vain tietyt keskeiset asiat. Kirkkomme ekumeenisessa strategiassa *Meidän kirkko: ykseyttä etsivä yhteisö* (2009, s. 18) todetaan Augsburgin tunnustuksen VII artiklaan nojautuen evankeliumin opettamisen ja sakramenttien toimittamisen olevan kirkon todellisen ykseyden riittävä ehto. Se, mikä riittää (*satis est*) kirkon ykseyteen (opillinen yksimielisyys) on myös välttämätöntä (*nesesse est*) ykseyden saavuttamiselle. Kirkkomme ei halua edistää minimikonsensus-ajattelua, joka jättäisi epäselväksi kristillisen uskon sisällön eli uskon perustotuudet. Kirkkomme luterilaisessa perinteessä korostetaan tämän vuoksi yksimielisyyttä evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta, mutta todetaan samalla, että esimerkiksi inhimillisten traditioiden, jumalanpalvelusmenojen tai ihmisten säätämien seremonioiden ei tarvitse olla kaikkialla samanlaisia. Ykseyden kriteerinä on sanan ja sakramenttien kautta vaikuttava evankeliumi, joka niiden kautta synnyttää uskon ja yhdistää ihmisen Jumalaan ja kirkkoon Kristuksen ruumiina, ja on sellaisena kirkon olemassaolon ja säilymisen välttämätön edellytys (vrt. § 14). Moninaisuus taas koskee uskon ilmeneismuotoja.

Kirkkomme korostaa jatkuvuutta apostolisessa opetuksessa. Opillisen arvioinnin kriteerinä on Raamatun sana ja sen keskuksena oleva Jeesuksen Kristuksen armon evankeliumi. Yhtenä merkinä halusta pysyä evankeliumille uskollisena on historiallinen apostolisuus eli vihkimyssuksessio (ks. § 22). Kirkkomme ymmärtää vihkimysviran erityisesti sanan ja sakramenttien palvelijan viraksi. Vastuu julkisesta julistuksesta ja opetuksesta kuuluu erityisesti virkaan vihityille, mutta samalla seurakunnan tehtävä on arvioida viranhaltijoiden pysymistä apostolisessa opetuksessa. Kirkkomme toimielinten synodaalinen rakenne, jossa papit ja maallikot yhdessä päättävät asioista, heijastaa käsitystä, että kirkkoa edustavat opetusvirka ja Jumalan kansan jäsenet yhdessä.

Kirkko-asiakirja kuvaa sattuvasti yhteisön oikeutettua moninaisuutta ”Herran lahjaksi” (§ 28). Asiakirjassa todetaan toisaalta myös, että monimuotoisuus voi ylittää rajansa ja uhata ykseyttä. Kirkoissa on toimittava aktiivisesti hajaannuksen estämiseksi ja opetettava kristillisen uskon perustotuuksia, samalla kun oikeutettua moninaisuutta ja erilaisuutta on arvostettava ”liturgiassa, tavoissa ja laissa” sekä edistettävä ”hengellisyyden, teologisen menetelmän ja muotoilujen alueella” (§ 30). Kriteerinä toimii kirkon ykseyden ja katolisuuden (uskon täyteys ja universaalisuus) edistäminen. Vastuu ykseydestä kuuluu erityisesti piispoille, mutta on samalla kollegiaalisesti papiston ja yhteisöllisesti kirkon kaikkien jäsenten tehtävä. Asian ymmärtäminen tähän tapaan ja ekumeenisten lahjojen vaihtaminen menettämättä näkyä kirkon näkyvän ykseyden tavoitteesta rakentaa ykseyttä Kristuksen ruumiissa erilaisine jäsenineen.

Tasapaino ykseyden säilyttämisen ja oikeutetun monimuotoisuuden välillä on tärkeää tilanteessa, jossa kristinusko kasvaa globaalisti leviten uusiin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin konteksteihin. Asiakirjassa korostetaankin (s. 19), että evankeliumia tulee ”julistaa niillä kielillä, symboleilla ja kuvilla, jotka ovat merkityksellisiä kussakin ajassa ja paikassa, niin että evankeliumi voidaan elää aidosti todeksi kaikkina aikoina ja kaikissa paikoissa.” Myös oman kirkkomme toimintaympäristö on voimakkaasti moniarvoistunut ja monikulttuuristunut, minkä takia kysymykset ykseydestä ja oikeutetusta monimuotoisuudesta ovat meillekin ajankohtaisempia kuin kenties koskaan aikaisemmin. Ekumeeninen työskentely antaa tärkeitä näkökulmia kirkollemme siitä, miten voimme viedä evankeliumin sanoman kaikille omassa yhteiskunnassamme.

Nykyinen kirkko-opillinen pohdinta kytkeytyy keskeisesti kirkon ykseyden rikkoutumiseen. Luterilainen määritelmä kirkon ykseyden kriteereistä painottaa evankeliumin oppia ja sakramenttien toimittamista. Luterilaisessa teologiassa monia asiakirjassa mainittuja kysymyksiä ei ole perinteisesti sijoitettu kirkko-opin alaan. Luterilainen määritelmä kirkosta pyhien yhteisönä jättää tilaa erilaisille kirkko-opillisille painotuksille, kunhan pääasia tulee kirkkaasti esiin. On kuitenkin luontevaa ajatella, varsinkin ekumeenisessa kontekstissa, että kirkkokäsitys muodostaa kehyksen sille, mitä ilmaistaan esimerkiksi kasteesta, ehtoollisesta ja virasta. Kullakin kirkolla on oma identiteettinsä, joka heijastuu esimerkiksi sakramenttikäsitykseen. Asiakirjan voi kuitenkin katsoa olevan hyvin sopusoinnussa luterilaisen painotuksen kanssa. Sen mukaan evankeliumin julistus ja kuuleminen ovat kirkkoa määrittävä tekijä, ja ihmiset tulevat evankeliumin julistamisen kautta ja Pyhän Hengen vaikutuksesta pelastavaan uskoon ja sakramenttien kautta Kristuksen ruumiin jäseniksi (§ 14).

Luterilaisesta näkökulmasta tekstin voi nähdä ilmaisevan ajatusta, jonka mukaan evankeliumin sisältö on viime kädessä Kristus, Jumalan Sana, joka on läsnä näkyvänä sanana kasteessa ja ehtoollisessa ja vaikuttaa niiden kautta vanhurskauttavan uskon. Kirkkomme korostaa sanan ja sakramenttien yhteenkuuluvuutta: molempien sisältö on sama, Kristus. Luterilaisessa teologiassa korostetaan uskonvanhurskautta ja sitä, että Jumalan vaikuttama usko ei ole kuollutta ja teoreettista, vaan aktiivista ja vaikuttavaa ja että se ilmenee rakkauden tekoina. Usko ja rakkaus kuuluvat yhteen Kristuksessa, joka on kristitylle sekä vanhurskauttamisessa annettava lahja (*sacramentum*) että seuraamiseen kutsuva esimerkki (*exemplum*). Tämä sopii hyvin yhteen asiakirjan johtopäätösoosan kanssa, jossa korostetaan, että *koinonia* tai *kommuunio* ”yhteytenä Pyhään Kolminaisuuteen ilmenee kolmella toisiinsa liittyvällä tavalla: uskon yhteytenä, sakramentaalisen elämän yhteytenä (kaikissa muodoissaan, sisältäen kirkon viran ja lähetysten) ja palvelun yhteytenä” (§ 67). Tästä käsin kirkkomme korostaa diakoniaa ja lähetystä kirkon olemuksesta nousevana tehtävänä.

Asiakirjan viimeisessä luvussa käsitellään uskontojen moninaisuutta (erit. § 60) ja evankeliumin moraalista haastetta (§ 61–63). Luterilaisuudessa ajatellaan, että kaikilla ihmisillä on luomisen perusteella jumalatietoisuus tai -tarve, joka ilmenee eri tavoin sekä uskonnoissa että uskonottomissa ideologioissa. Ihmisellä on myös rajallinen luonnollisen moraalilain tuntemus, joka kykenee osoittamaan hänen syntisyytensä, mutta ei parantamaan sitä. Ilman Kristuksessa maailmaan tullutta Jumalan itseilmoitusta ihmiset eivät kykene tuntemaan Jumalaa sellaisena kuin hän on. Tällöin edellä mainittu tarve jää vaille lopullista täytymystä ja ihminen vaille vapautusta synnin turmiovallasta. Kirkkomme korostaa moraaliopetuksessaan evankeliumin vapauttavaa voimaa, joka päästää ihmisen synnin ja tuomion alta ja antaa hänelle voimaa hyvään elämään. Tämän elämän ajan kristitty on syntinen, ja siksi hän on aina armon ja pyhityksen tarpeessa.

2. Missä määrin teksti voi tarjota perustan ykseyden kasvamiselle kirkkojen kesken?

Asiakirja luo pohjaa ykseyden kasvamiselle usealla tavalla. Ensinnäkin siinä hahmotellaan yleiset raamit, joiden puitteissa kirkon olemukseen ja tehtävään kuuluvista kysymyksistä voidaan keskustella. Lähtökohdiana on kolmiyhteisen Jumalan olemus ja kirkon pelastushistoriallinen missio (§ 1–4). Nämä lähtökohdat asettavat kirkko-opin kristillisen uskon kokonaisuuteen tavalla, joka on sekä teologisesti syvällinen että laajalti hyväksyttävissä.

Asiakirjassa myös hahmotellaan yhteisymmärrys siinä määrin kuin se kirkkojenvälisten neuvottelujen tässä vaiheessa on mahdollista. Tähän yhteisymmärrykseen kuuluu laajalti hyväksyttävissä oleva esitys kirkkoa koskevasta opetuksesta Raamatussa (§ 11–21) sekä ehdotus yhteiseksi käsitykseksi kirkon tunnusmerkeistä: yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen (§ 22). Hahmoteltu yhteisymmärrys helpottaa olennaisesti olemassa olevan yksimielisyyden tason määrittelyä keskusteluissa kirkkojen välillä. Kirkkomme kannalta on tärkeää, että yhteisymmärrys on kuvattu mahdollisimman laajasti, koska kirkkomme

me pitää yksimielisyyttä uskon perustotuksista näkyvän ykseyden välttämättömänä ja riittävänä ehtona (*Meidän kirkko*, 18).

Tämän lisäksi asiakirja mainitsee useita teemoja, joiden suhteen laajaa yhteisymmärrystä ei vielä voida lausua. Näihin kuuluvat institutionaaliin rakenteisiin (§ 24) ja auktoriteettiin (§ 51), sakramenttien tai säädettyjen toimitusten asemaan (§ 44), virkoihin (§ 45–57), kirkon jatkuvuuteen ja muutokseen (§ 24), oikeutetun moninaisuuden laajuuteen (§ 30), paikalliskirkon ja universaalikirkon suhteeseen (§ 32), uskontojen moninaisuuteen (§ 60) sekä moraaliin (§ 63) liittyvät kysymykset. Näiden osalta asiakirja onnistuu hahmottelemaan kartan, joka auttaa merkittävästi kirkkoja keskittymään keskusteluissaan niihin asioihin, jotka vievät kohti suurempaa yksimielisyyttä. Asiakirja haastaa ja innostaa kohtaamaan vaikeitakin kysymyksiä. Kirkkomme pitää tärkeänä pyrkimystä ristiriitojen sovittamiseen myös moraalikysymyksissä, jotka tällä hetkellä erottavat kirkkoja toisistaan, ja jotka jakavat kirkkoja myös sisäisesti.

Asiakirjan kysymys (II B) kirkon jatkuvuuden ja muutoksen suhteesta sekä elävästä vuoropuhelusta näiden välillä on luterilaisen identiteetin näkökulmasta keskeinen. Otamme mielellämme vastaan kutsun pohtia kirkkoina yhdessä jatkuvuuden ja muutoksen väliseen suhteeseen liittyviä perusteita ja niiden mahdollista kehittymistä. Kirkkomme piispainkokous on todennut lausunnossaan Kirkon tulevaisuusselonteosta 2020 (2011), että muuttuvassa toimintaympäristössä kirkon tulee pitää kiinni kahdesta periaatteesta: ”Luterilaisuus ja ekumeenisuus eivät sulje pois toisiaan vaan kuuluvat yhteen” ja ”Kirkon ykseys sulkee sisäänsä hengellisen elämän monimuotoisuuden.” Tästä seuraa yhtäältä ekumeenisesti avoin asenne ja toisaalta pyrkimys kirkon sisäiseen yhtenäisyyteen eli sitoutumiseen yhdessä Kristuksen evankeliumiin hengellisen elämän eri muodoissa. Ekumeenista avoimuutta kuvataan kirkkomme ekumeenisessa strategiassa. Sen mukaan kirkollamme on lähimmät yhteydet niihin kirkkoihin, jotka kirkkomme tavoin edustavat ja kunnioittavat jakamattoman kristikunnan yhteistä perintöä ja joilla on klassinen kristinuskon tulkinta ja sakramentaalinen kirkkokäsitys. Tämän lisäksi kirkkomme toimii yhteistyössä sellaisten kirkkojen ja kristillisten yhteisöjen kanssa, joiden oppi ja tunnustus eroavat omastamme.

Nikean uskontunnustuksen mukaan kirkko on yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen, kuten Kirkkodokumentissa tässä yhteydessä muistutetaan. Myös luterilainen teologia sitoutuu näihin tuntomerkkeihin osana uskontunnustusta. Kirkkomme *Katekismus* toteaa kirkon katolisuudesta ja apostolisuudesta: ”Kirkko on yhteinen ja yleinen eli katolinen, koska se on lähetetty palvelemaan Jumalan sanalla kaikkia kansoja. Kirkko on apostolinen, koska se elää Jeesuksen ensimmäisten opetuslasten välittämästä evankeliumista.” (KO 21) Kirkkomme korostaa apostolisen opin jatkuvuutta. Kun arvioidaan Nikean uskontunnustuksen kirkon tuntomerkkien toteutumista, keskeisin peruste on evankeliumin oppi ja sakramenttien oikea hoitaminen sekä näitä palvelemaan asetettu virka. Suomalais-ruotsalainen luterilais-katolinen dialogiraportti *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* (VKE 2010) toteaa: ”Ymmärrämme apostolisuuden kirkon uskon, kirkon elämän ja rakenteiden sekä kirkon viran jatkuvuutena. Viran suksessio palvelee kirkon elämän jatkuvuutta Kristuksessa ja tulee siten nähdä sekä kirkon apostolisuuden osana että ilmauksena siitä. Sama koskee piispan vihkimistä historiallisessa suksessiossa kätten päälle panemisen välityksellä.” (VKE § 361)

Kirkon katolisuuteen ja apostolisuuteen on sisällytettävä selkeästi myös kirkon elämän tuonpuoleinen ulottuvuus, yhteys ylösnouseeseen Kristukseen ja taivaassa riemuitseviin pyhiin. Esimeriksi anglikaanis-luterilainen Porvoon yhteinen julkilausuma liittyy Faith and Order -asiakirjan *Kaste, ehtoollinen, virka* (1982) ajatukseen kirkon apostolisuudesta (BEM, *Ministry* § 34) ja toteaa: ”Kirkko on kutsuttu uskollisuuteen apostolien normatiiviselle todistukselle Herransa elämästä, kuolemasta, ylösnousemuksesta ja ylentämisestä. Kirkko saa valtuutuksen ja voiman toteuttaa tehtävänsä lahjana ylösnouseelta Kristukselta. Kirkko on siten kokonaisuudessaan apostolinen.”

Kysymys kirkosta vaikuttavana merkinä (*signum*), välikappaleena (*instrumentum*) ja sakramenttina (*sacramentum*) (II C) sekä tähän liittyvä väljempi ilmaus ”kirkon sakramentaalisuus” on tärkeä teema. Kirkon sakramentaalisuus on usein nähty vedenjakajana kirkkojen välillä etenkin keskieuropalaisessa keskustelussa. Asiakirjassa esiin nostettu kysymys ”kirkon sakramentaalisuuden” hyväksymisestä erilaisin painotuksin veisi keskustelua toivottavalla tavalla eteenpäin. Esimerkiksi dialogiraportissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* on Kristusta ihmiseksi tulleen Jumalan Poikana kutsuttu ”alkusakramentiksi” ja kirkkoa sakramenttien sakramentaalisena puitteena ”perussakramentiksi” (VKE, § 144). Samanaikaisesti on syytä pitää mielessä Kirkko-dokumentin § 36 esittämä kaksoisnäköala. Yhtäältä kirkko on osallinen Kristuksen voiton hedelmistä, eivätkä tuonelan portit sitä voita. Toisaalta sen jäsenet ovat kuitenkin ”alttiita synnin vallalle sekä yksilöinä että yhteisönä”. Asiakirjassa todetaan myös, että ”kirkolla on hengellinen ja aistihavainnot ylittävä luonne (quality), jota ei voi ymmärtää yksinkertaisesti tarkastelemalla sen näkyvää muotoa” ja että ”kirkon maallista ja hengellistä ulottuvuutta ei voida erottaa toisistaan” (§ 26).

Luterilaisissa tunnustuskirjoissa korostetaan, että kirkko on pysyvä ikuisesti. Varsinaisesti se on hengellinen kansa, jolla on sydämen vanhurskaus. Tässä maailmassa tuota hengellistä todellisuutta ei kuitenkaan voida erottaa ulkonaisesta kirkosta (CA VI & VIII; Apol. VII & VIII). Luterilainen kirkko voi samoin yhtyä uusitamentilliseen puhetapaan kirkosta mysteerinä ja salaisuutena (Ef. 5:32). Hengellisessä mielessä se ulottuu tämän näkyvän todellisuuden toiselle puolelle. Puhe kirkosta Jumalan instrumenttina ja sakramenttina on siten kirkkomme mielestä legitiimi puhetapa. Tämä ankkuroituu idän kirkon tapaan käyttää termejä toisin kuin lännen kirkossa. Efesolaiskirje viittaa kirkkoon käyttäen sanaa *mysterion*. Tätä sanaa idän kirkko käyttää myös asioista, joita lännen kirkko nimittää sakramenteiksi. Termit vaihtelevat, mutta sanoilla on myös yhteys. Näkymättömän Jumalan todellisuus on läsnä sekä kirkossa itsessään että yksittäisissä sakramenteissa. Puhe kirkosta sakramenttina ei saa kuitenkaan hämärtää sitä, että kirkko on samanaikaisesti vanhurskas ja syntinen yhteisö. Sen pyhyys ja näkymätön olemus ovat tässä maailmassa kätkeytyinä vastakohtien alle.

Asiakirjan esittämä vetoamus kirkkoille pohtia sitä, voidaanko luoda yhteiset kriteerit ja vastavuoroisesti tunnustetut rakenteet oikeutetun ja epäoikeutetun moninaisuuden erottamiseksi toisistaan (II D), on keskeinen tavoite kohdattaessa sekä uskoa että elämää koskevien erimielisyyksien aiheuttama haaste kirkon ykseydelle. Tulkinta- ja painotuserot edellyttävät jatkuvaa työskentelyä kristittyjen ykseyden vahvistamiseksi niin ekumeenisessa kanssakäymisessä muiden kirkkojen kanssa kuin kirkkomme sisällä. Tähän liittyy kysymys kirkon identiteetistä sen evankeliumista nousevan perustehtävän valossa sekä rajankäynti ykseyden kannalta oikeutetun ja epäoikeutetun moninaisuuden välillä. Kysymys on osaltaan siitä, kuinka Traditio (itse evankeliumi, ks. § 11) ja inhimilliset traditiot erotetaan toisistaan ja kuinka kirkko voi tunnistaa elämässään autenttisen Pyhän Hengen ohjauksen ja johdatuksen. Luterilainen perinne painottaa, että kaikkea oppia ja opettajia on arvioitava Jumalan sanan perusteella. Raamatun tulkinta tapahtuu kirkon tunnustuksen, opetusviran ja seurakunnan arvostelun vuorovaikutuksessa niin, ettei auktoriteetti kuulu vain yhdelle yksittäiselle instanssille.

Paikallisen ja maailmanlaajan kirkon välisen suhteen käsittelemisessä on 1990-luvun alussa Faith and Order -työskentelyn perusmalliksi vakiintunut paikallista seurakuntaa jumalanpalvelusyhteisönä painottava kirkko-opin malli (kommuunioekkesiologia) (II E). Se ankkuroituu selkeästi uskoon kolmiyhteiseen Jumalaan ja kirkkoon hengellisenä yhteisönä. Malli rakentaa keskinäistä yhteyttä kirkossa tavalla, johon eri perinteillä on mahdollisuus löytää tarttumapintoja.

On selventävää, että täyden kirkollisen yhteyden elementit on asiakirjassa koottu yhteen (III B, § 37) sekä todettu se, että ”kirkkojen kesken vallitsee laaja yhteisymmärrys siitä, että kirkko on kutsuttu julistamaan jokaisen sukupolven aikana uskoa, ’joka pyhille on kertakaikkisesti annettu’ (Juud. 3) ja pysymään vankkumatta apostolien välittämässä opetuksessa” (§ 38). Tätä uskoa on tulkittava muuttuneissa olosuhteissa. Monissa opinkohdissa eri kirkot ovat pitkälti yhtä mieltä. Esimerkkinä mainitaan Nike-

an uskontunnustus ja sen tulkinta. Kirkkomme on Kirkko-asiakirjan aiemmissa vaiheissa nostanut lausunnossaan esiin apostolisen uskon ja ekumeenisten uskontunnustusten tärkeyden ekumeenisessa työskentelyssä. Nykyisin keskeisenä haasteena on, miten koko kansan uskonkokemus, teologiien näkökulmat ja virkaan vihittyjen harkinta toimivat yhdessä (§ 39). Tämän sanoittaminen asiakirjassa auttaa tiedostamaan, että ongelma on yhteinen ja sen, mitä eri näkökulmia tulee kirkkojen keskustelussa asiasta ottaa huomioon. Omassa kirkossamme tämä kysymys on pyritty huomioimaan noudattamalla synodaaliperiaatetta niin, että hallintoelimissä on pääsääntöisesti läsnä sekä virkaan vihittyjä että maallikoita.

Sakramenteja käsittelevässä luvussa ei tuoda juuri uutta siihen sisällölliseen edistymiseen, joka ilmaistiin *Kaste, ehtoollinen, virka* (1982) -asiakirjassa, kokoomateoksessa *Harvesting the Fruits* (2009) ja Faith and Order -dokumentissa *One Baptism: Towards Mutual Recognition* (2011). Jatkettaessa keskusteluja kirkon näkyvän ykseyden edistämiseksi on paikallaan käsitellä kasteen ja ehtoollisen lisäksi myös muita toimituksia, kuten asiakirja viittaa. Ajankohtaista on esimerkiksi keskustelu kristillisestä avioliittokäsitteestä. Syvä ero kirkkojen välillä näyttää kulkevan siinä, voidaanko puhua ”sakramenteista” vai ”säädettyistä toimituksista”, eli puhutaanko armon välittämisestä vai ainoastaan olemassa olevan todellisuuden ilmaisemisesta tai tunnustamisesta. Faith and Order -dokumentissa *One Baptism* (2011), jota *Kirkko* lainaa, todetaan, että useimpien kristillisten perinteiden mukaan voidaan kuitenkin sanoa, että nämä tapahtumat ovat sekä instrumentaalisia että ekspressiivisiä, todellisuutta ilmaisevia, vaikka näitä ulottuvuuksia painotetaan eri tavoin. Jos päästäisiin yksimielisyyteen siitä, että ei ole kyse opillisesta vaan ainoastaan painotusten välisestä erosta (§ 44), jossa molemmat ulottuvuudet säilyvät mukana, voitaisiin edetä kohti yhden kristillisen kasteen tunnustamista huomattavasti laajemmalla pohjalla.

Jos kastetta ja ehtoollista pidetään yksinomaan ekspressiivisinä kuuliaisuutta ilmaisevina toimituksina (*ordinance*), jotka eivät tarjoa tai välitä armoa, ei kirkkomme voi tällaiseen käsitykseen yhtyä. Luterilaisuus liittyy vanhojen kirkkojen perinteeseen painottaessaan kastetta ja ehtoollista vaikuttavina merkeinä, armonvälineinä. Tämä näkökulma on kirkkomme sakramenttiopille luovuttamaton. Toisaalta kastetta tulee tarkastella osana kristillistä initiaatiota: kaste ja opetus liittyvät yhteen, ja kasteeseen kytkeytyvät usko ja siihen tunnustautuminen ikäkaudelle mahdollisella tavalla. Kirkkomme Katekismus toteaa: ”Kaste tekee meistä Kristuksen opetuslapsia ja kristillisen kirkon jäseniä. ...Pyhä Henki synnyttää meidät uudesti ja lahjoittaa meille uskon, jolla voimme tarttua kasteen lupauksiin.” (KO 35) On rohkaisevaa, että esimerkiksi katolis-helluntailaisessa dialogissa yhteisymmärrys kasteen ja uskon suhteesta on kasvanut. Luterilaisuus korostaa myös ajatusta jokapäiväisestä kasteeseen palaamisesta, joka merkitsee kasteen armoon turvaamista syntien anteeksiantamuksen lähteenä, ja pyrkimystä uuteen elämään, joka heijastaa kristityn kasteessa saamaa kutsua Kristuksen seuraamiseen.

Asiakirjassa todetaan, että kirkon vihkimysvirkaan liittyvät kysymykset (§ 45-47) ovat edelleen merkittävä este ykseyden tiellä ja että niiden ratkaiseminen tulee priorisoida tärkeäksi ja kiireelliseksi. Tähän liittyy pyrkimys yksimielisyyteen siitä, ”*kuuluuko kolmisäikeinen virka Jumalan tahtoon kirkkoa kohtaan sen toteuttaessa Jumalan tahdon mukaan ykseyttä.*” On myös tärkeää korostaa sitä, että kaiken kirkollisen päätöksenteon ja opetuksen tulee palvella kirkon ydintehtävää, evankeliumia ja sen ilmaisemista.

Keskusteluun kirkon opetuksen auktoritatiivisuudesta kytkeytyy kysymys ekumeenisten kirkolliskokousten auktoriteetista. On syytä toteuttaa asiakirjan toive eli arvioida varhaisten ekumeenisten kirkolliskokousten normatiivisuutta yhdessä. Tämä ainakin voisi selkiyttää keskustelua ja auttaa näkemään ongelma-kohtia jatkotyöskentelyn pohjaksi. Ilmenehän kiinnostusta vanhan kirkon teologian tutkimista ja opetusta kohtaan yhä uusissa hengellisissä perinteissä. Kysymys kirkolliskokousten auktoriteetista linkittyy puolestaan keskusteluun virasta, jonka tarkoitus on ”ylläpitää ja edistää kirkon ykseyttä maailmanlaajalla tasolla” (§ 57). Luterilaisessa perinteessä on kritisoitu ajatusta kirkolliskokousten erehtymättömydestä, vaikka ekumeenisten kirkolliskokousten opilliset päätökset on hyväksytty osana yhteistä traditiota. Aihe liittyy laajempaan kysymykseen kirkollisen auktoriteetin lähteistä ja niiden välisestä

suhteesta (ks. § 46). Kirkkomme katsoo, että tätä kysymystä ei voida ratkaista tunnustamalla jonkin inhimillisen tahon erehtymätön auktoriteetti. Kirkkomme suhtautuu periaatteessa myönteisesti ajatuksen inhimilliseen sopimukseen perustuvasta (*de iure humano*) primaatista, jossa yksi piispa voi olla piispainkollegion ja synodin puheenjohtaja (*primus inter pares*), mutta torjuu ajatuksen yhdelle henkilölle annettavasta ylimmästä ratkaisuvallasta ja siitä, että tämä valta perustuisi jumalalliseen säädökseen (*de iure divino*).

Dokumentissa on asianmukaisesti nostettu esiin kaksi ajankohtaista aikamme haastetta: ekumeeninen vastaus uskontojen moninaisuuteen sekä moraalikysymysten merkitys kirkon tehtävälle ja ykseyspyrkimyksille. On ilmeistä, että antropologiaan ja moraalikysymyksiin liittyvät kysymyksenasettelut on otettava osaksi ekumeenista dialogia. Luterilaisesta näkökulmasta vaikuttaa kuitenkin ongelmalliselta, että asiakirja ei mainitse Jumalan lain julistusta evankeliumin vastaanottamisen edellytyksenä. Jopa moraalikysymysten yhteydessä viitataan vain evankeliumin synnyttämään moraaliseen haasteeseen (§ 61).

Klassisen luterilaisen teologian mukaan Jumalan sana koostuu vaatimuksista ja lupauksista (laista ja evankeliumista). Myös Jumalan käskyjen julistaminen kuuluu kirkon tehtäviin; se on kristillisen moraaliovetuksen perusta. Etenkin pohjoismaisessa luterilaisessa teologiassa on – roomalaiskatolisen teologian tavoin - hyödynnetty luonnollisen moraalilain ajatusta osoitettaessa Jumalan rakkauden vaatimuksen universaalisuus ja siitä nouseva yhteinen eettinen pohjavire. Jos moraalinen itsekriittisyys unohtetaan, kirkkokäsitys altistuu epärealistiselle käsitykselle kristittyjen moraalista voimavaroista, jolloin myös evankeliumin puhtaus vaarantuu. Toisaalta evankeliumi vaikuttaa valmiuden tehdä hyvää: kristillinen vapaus vapauttaa rakastamaan lähimmäistä, vaikka keskeneräisestikin. Tässä mielessä on hyvä, että §:ssä 36 todetaan selkeästi, että kirkot yleisesti ottaen "...tunnustavat jatkuvan tarpeen kristilliseen itsetutkisteluun, katumukseen, kääntymykseen (*metanoia*), sovitukseen ja uudistukseen".

Kirkkojen on syytä muistaa, että niiden on palveltava Jumalan suunnitelmaa, joka pyrkii muuttamaan maailmaa (§ 58). Asiakirjassa alleviivataan siksi sitä, että kirkkojen on omissa yhteiskunnissaan puhuttava niiden puolesta, jotka ovat marginalisoituja (§ 64). Teema on keskeisesti esillä myös Kirkkojen Maailmanneuvoston lähetysasiakirjassa *Yhdessä kohti elämää: Lähetys ja evankelioiminen muuttavassa maailmassa*, joka muodostaa kirkkomme näkökulmasta tärkeän rinnakkaistekstin Kirkko-asiakirjalle ja jossa esitetään lähetysten suuntautuvan reuna-alueilta keskukseen (*Mission from the Margins*).

Ajatus Jumalan lain rakkauden vaatimuksen universaalisuudesta nousee uskosta kolmiyhteiseen Jumalaan Luojana. Hänen rakkautensa ei kohdistu vain ihmisiin vaan koko luomakuntaan. Koinonian ajatuksen mukaisesti myös luomakunta heijastaa Jumalan itsensä lahjoittavan rakkauden todellisuutta: "Mikään luotu ei ole olemassa itseään vaan toisia varten, siis edistääkseen luotujen elämää ja hyvinvointia" (*Suomen evankelis-luterilaisen kirkon ilmasto-ohjelma*, s. 35). Ympäristökriisin keskellä tärkeä osa aikamme kristillistä elämäntapaa ja kutsumusta on huolenpito köyhistä ja luomakunnasta. Asiakirjassa olisikin voitu ilmaista vielä selkeämmin, että luomakunnan eheys kuuluu tärkeänä ulottuvuutena koinonian ajatuksen. Asia kyllä tulee esille ikään kuin huipennuksena dokumentin loppuosassa (§ 66). Jumalan pelastustyö ja maailman parantaminen kohdistuvat tähän aikakauteen, mutta niillä on myös luovuttamaton iankaikkisuusulottuvuus. Ne luovat toivon näköalan kuolemaan ja iankaikkiseen tuomioon.

3. Mitä muutoksia tai uudistuksia kirkkomme elämässä tämä teksti haastaa kirkkoamme tavoittelemaan?

Asiakirja auttaa meitä pohtimaan kirkon olemusta kolminaisuusopillisesta kommuunioekkesiologisesta näkökulmasta. Voiko tämä näkökulma palvella sakramentti-, inkarnaatio- ja vanhurskauttamisopin ohella kirkko-opillisen itseymmärryksemme välineenä? Samoin puhe kirkosta sakramenttina tai sakramentalisena merkinä haastaa meitä ottamaan vakavasti Jumalan läsnäolon kirkossa ja sen rakenteissa.

Teologisesti puhutapa voidaan hyväksyä, mutta onko se hyödyllinen ja ongelmaton? Näkökulma kannustaa meitä ottamaan vakavasti myös kirkon iankaikkisuusulottuvuuden ja kirkon näkymättömän luonteen salaisuutena, joka alkaa tässä ja jatkuu tulevassa maailmassa. Meidän tulisi myös ilmaista aiempaa selvemmin, mitä merkitsee se, että kirkon elämän viitekehys on ehtoollisjumalanpalvelus ja että kuulumme globaaliin paikalliskirkkojen yhteisöön. On jatkettava työtä yhteisten kriteerien löytämiseksi keskusteluun oikeutetusta ja epäoikeutetusta moninaisuudesta sekä moraalikysymyksiä käsittelemään niin kirkon sisällä kuin kirkkojen ykseyspyrkimyksissäkin sekä pohdittava sitä, millaiset kirkon konkreettista järjestysmuotoa koskevat ratkaisut palvelevat parhaiten näiden asioiden käsittelyä.

Keskustelussa sakramenteista on jatkettava ponnisteluja kohti kasteen vastavuoroista tunnustamista myös niiden perinteiden kanssa, jotka eivät puhu sakramenteista vaan säädetyistä toimituksista. Keskustelua tulisi jatkaa kasteen ja ehtoollisen lisäksi niistä toimituksista, jotka esimerkiksi katolisessa ja ortodoksisessa perinteessä luetaan sakramenteiksi.

Kysymys kirkon pappisvirasta, piispuudesta ja diakonin virasta sekä tähän liittyen kirkon viran kolmisäikeisyyden mahdollisuuden aiempaa selvempi tunnustaminen kuuluu myös kirkollemme esitettyihin työstettäviin aiheisiin. Kirkkomme sisäinen keskustelu diakonian viran luonteesta on edelleen kesken. Kirkon vihkimysvirkaan liittyvät kysymykset kirkkomme sisällä ja kirkkojäsenissä kanssakäymisessä edellyttävät jatkuvaa paneutumista ja yhteisen tien etsimistä. Kontekstistamme johtuen saattaa olla mahdollista saavuttaa eteenpäin vieviä tuloksia käsiteltäessä kirkon virkaa (diakoni, pappi, piispa) esimerkiksi luterilais-katolisessa ja luterilais-metodistisessa dialogissa. Tähän kokonaisuuteen kuuluu myös maailmanlaajan ykseyden viran (paavius) käsittely ja etenkin keskusteluissa ortodoksien kanssa kysymys ekumeenisten kirkolliskokousten normatiivisuudesta.

Seklarisoituminen, uskontojen moninaisuus ja yhteiskunnallinen moniarvoisuus vaativat kirkkoamme etsimään uudenlaisia toiminta- ja ajattelumalleja Jumalan sanan esillä pitämiseksi. Kirkon sisällä tämä edellyttää oikeaa tasapainoa Jumalan kansan uskonkokemuksen, yksittäisten teologioiden oppineitten mielipiteiden ja virkaan vihittyjen harkinnan välillä käsiteltäessä kirkon uskoa ja oppia. Samalla yhteiskunnassamme vallitsevat päätöksenteon demokraattisuutta korostavat ihanteet asettavat erityisiä paineita sen pohtimiseen, miten kirkollinen opetusvirka ja normatiivinen traditio ymmärretään omassa tilanteessamme. Jumalan sana toimii yleisenä kriteerinä, mutta yksittäiset viranhaltijat, seurakuntalaiset ja toimielimet saattavat tulkita sitä eri tilanteissa eri tavoin, mikä voi johtaa jännitteisiin. Tämä edellyttää jatkuvaa työskentelyä kristittyjen ykseyden vahvistamiseksi kirkkomme sisällä, kirkollisten liikkeiden välillä ja suhteessa muihin kirkkoihin. Kysymys tiivistyy usein siihen, kuka käyttää kirkon auktoriteettia. Sanan tulkitsijoiden, erityisesti viranhaltijoiden ja synodaalisten toimielinten tulisi kyetä tunnistamaan oikeutetun ja epäoikeutetun moninaisuuden rajat ja turvaamaan kirkon ykseyttä (II D). Samalla niiden pitäisi mahdollistaa muuttuvan toimintaympäristön vaatima oikeutettu monimuotoisuus. Haastetta lisää se, että joskus evankeliumin opin kannalta toisarvoiset asiat nousevat uhkaamaan ykseyttä. Ykseyden konkreettisista kriteereistä ja siitä, mikä kuuluu evankeliumin oppiin, ei aina ole yksimielisyyttä. Asiakirja haastaa siten tutkimaan ykseyden kannalta oikeutetun moninaisuuden rajoja kirkkomme sisäisessä keskustelussa ja toiminnassa.

Kirkkomme kuuluu pohjoismaisiin kansankirkkoihin, joiden perinteinen kansankirkkoasema on muuttumassa. Taloudellisten voimavarojen hupeneminen voidaan nähdä myös mahdollisuutena kehittää kirkon toimintakulttuuria ja itseymmärrystä aiempaa yhteisöllisemmäksi, jotta *koinonia* voisi toteutua entistä syvemmin kirkkomme ja sen seurakuntien elämässä. Pappis- ja työntekijäkeskeisyydestä tulee edetä kohti seurakuntalaisten suurempaa osallisuutta, vastuunkantoa ja oman paikan löytämistä. Myös maahanmuuttajien ekumeeninen vastaanottaminen ja yhteyden luominen maahanmuuttajakirkkoihin kutsuu luovaan kirkko-opilliseen pohdintaan muuttuneessa kontekstissa (vrt. § 7). Yhtenäiskulttuurin murtuminen ja tilalle tullut kulttuurinen pluralismi kutsuvat kirkkoamme edelleen pohtimaan, miten

voisimme julistaa evankeliumia niillä kielillä, symboleilla ja kuvilla, jotka ovat merkityksellisiä omassa ajassamme (§ 28).

Jo BEM-asiakirjan myötä käyttöön otettu lasten ehtoollinen kasteen ja ehtoollisen välisen linkin osoittajana (§ 42) kaipaa kirkossamme edelleen vahvistamista.

Kirkon päätöksenteon ja Jumalan tahdon välisen yhteyden pohtimisessa KMN:n piirissä käyttöön otetusta konsensuspäätöksenteon menetelmästä saaduista kokemuksista voisi olla meille apua, kun pyritään "antamaan ääni niille, joilla ei sitä ole, sekä ylläpitämään ykseyttä moninaisuudessa" (§ 54).

4. Missä määrin kirkkomme pystyy rakentamaan läheisempiä suhteita kirkollisessa elämässä ja lähetyksessä niiden kirkkojen kanssa, jotka voivat vastata myönteisesti tässä tekstissä esitettyyn käsitykseen kirkosta?

Kirkkomme ekumeenisen strategian mukaan "Kirkon ykseys on mahdollista saavuttaa silloin, kun kirkkojen välille on syntynyt riittävä opillinen yksimielisyys ja kun sakramentit ja kirkon virka ovat tunnustetut." Esimerkkinä pisimmälle menevästä yhteydestä on anglikaanis-luterilainen Porvoon kirkkoyhteisö, johon kuulumme ja jossa kirkot toimivat yhdessä ja kohtelevat toisen kirkon jäseniä kuin omiaan. Porvoon yhteinen julkilausuma ja siihen perustuva Porvoon kirkkoyhteisö ovat rohkaiseva esimerkki ekumeniasta. Niiden syntyyn vaikutti merkittävästi BEM-asiakirja. Yksimielisyys kristillisen uskon perustuuksista on julkilausumassa ilmaistu varsin laajasti ja kirkkojen edustajat - priimaksia myöten - tapaavat säännöllisesti ja konsultoivat kirkkoille tärkeistä asioista. Tosiasialliselle kontekstista johtuvalle erilaisuudelle on jätetty myös tilaa. Kirkollamme on sopimus alttarin ja saarnatuolin yhteydestä sekä virkojen vastavuoroisesta tunnustamisesta myös Suomessa toimivien metodistikirkkojen kanssa, jotka ovat osa piispallista United Methodist Church -kirkkoa. Kirkko-dokumentti muistuttaa meitä, että kirkkojemme välisissä suhteissa ja päätöksenteon rakenteissa ykseyden toteutuminen edellyttää vielä kehittämistä.

Kuten todettua, Kirkko-dokumentti edustaa ja kunnioittaa jakamattoman kristikunnan perintöä ja sen kanssa yhteensopivaa kristinuskon tulkintaa. Siinä toivotaan, että myös ne kirkot, jotka eivät käytä sakramentti-terminologiaa, voisivat tunnustaa sakramentti-termin oikeutetuksi tavaksi ilmaista Kristuksen ja Pyhän Hengen läsnäolo kirkossa (§ 25–27; § 40–44). Käymissämme ekumeenisissa dialogeissa meiltä puuttuu vielä ehtoollisyhteys roomalaiskatolisen kirkon, ortodoksisen kirkkoperheen ja evankelisten vapaakirkkojen (kuten helluntailaiset ja baptistit) kanssa. Jos voisimme edetä Kirkko-dokumentissa esitettyjen suuntaviivojen mukaisesti, tämäkin tavoite tulisi lähemmäksi. Jos voitaisiin luoda silta sakramentteja uskon syntyisessä ja kasvussa korostavien kirkkojen sekä "säädettyistä toimituksista" puhuvan perinteen väillä, loisi tämä uusia mahdollisuuksia yhteyden ja ykseyden rakentamiseen myös evankelisiin vapaakirkkoihin päin.

Tapa, jolla yhteinen näkemys on asiakirjassa esitetty, helpottaa kirkkomme toimia yksimielisyyden etsimisessä. Kirkkomme on sitoutunut jakamattoman kristikunnan yhteiseen perintöön, vaikka pyrkiikin samalla pysymään uskollisena reformaation uudistuspyrkimyksille. Jälkimmäinen sisältää sen, että pidämme Jumalan sanaa, sakramentteja ja niitä palvelevaa virkaa uskon, pelastuksen ja siten itse kirkon kannalta perustavina (konstitutiivisina) tekijöinä (*Meidän kirkko*, s. 17). Asiakirjan esittämä yhteisymmärrys mm. kirkon synnyn trinitaarista luonteesta (§ 1–3), Raamatun ja uskontunnusten kirkkopuolelta keskeisyydestä (§ 11–22) sekä evankeliumin, kasteen ja ehtoollisen kirkkoa määrittelevästä luonteesta (§ 14) on mahdollista suhteuttaa kirkkomme näkemyksiin. Näin myös laajemman yksimielisyyden etsiminen saa hyvät edellytykset.

Rakennettaessa yhteyttä karismaattisiin liikkeisiin ja helluntailiikkeeseen, Maailmanlaajassa kristillisessä foorumissa (Global Christian Forum) tai muuten, on erityisen tärkeää puhua Pyhän Hengen toi-

minnasta kirkkokäsityksen yhteydessä. Tästä näkökulmasta esimerkiksi Kirkko-asiakirjan § 33 voinee toimia sillanrakentajana.

5. Mitä kirkon elämän puolia voisi käsitellä edelleen ja miten kirkkomme haluaisi ohjeistaa Faith and Order -komissiota sen jatkaessa työtä kirkko-opin parissa?

Asiakirjassa mainitaan selkeästi, että kirkon vihkimysvirkaan liittyvät kysymykset ovat edelleen merkittävä este ykseyden tiellä. Siksi niiden käsittelemistä tulee jatkaa, jotta kirkon ykseyden näkyvä merkki eli ehtoollisyhteys voitaisiin saavuttaa yhä uusien kirkkojen kesken. Tähän liittyvät kysymykset kristillisen uskon ja opin auktoritatiivisesta tulkinnasta, oikeutetusta ja epäoikeutetusta moninaisuudesta sekä kirkon maailmanlaajaa ykseyttä palvelevasta virasta. Samoin moraalikysymykset ja kirkon ykseys on polttava teema. Selvitettävään asiakokonaisuuteen kuuluvat myös kysymykset kristillisestä avioliittokäsityksestä ja yleensä teologisesta antropologiasta.

"Sakramenttien" ja "säädettyjen toimitusten" välisen eron puntarointi on sekin keskeinen jatkotehtävä edettäessä esimerkiksi kohti kasteen vastavuoroista tunnustamista. On hyvä selvittää myös sitä, miten kaste ja ehtoollinen suhteutuvat mahdollisiin muihin sakramentteihin ja missä kulkee oikeutetun ja epäoikeutetun moninaisuuden raja.

Esimerkkinä paikallisten kahdenvälisen dialogien mahdollisista eteenpäin vievistä avauksista dialogiraportissa *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* on todettu, että "Kirkon historian ensimmäisen vuosituhannen aikana puhuttiin sekä sakramenteista että 'mysteereistä' eikä sakramenttien lukumäärää ollut lyöty lukkoon" (VKE, § 154). Selvää on, että nykyisen katolisen teologian mukaan sakramenttien seitsenluku on symbolisesti tärkeä ja että jaottelulla pyritään koko ihmiselämän kaaren kattamiseen. Dialogiraportti toteaa kuitenkin, että "Vanhaa kiistaa sakramenttien lukumäärästä ei pidä luterilaisittain katsoa kirkkoja erottavaksi." Luterilaisiin tunnustuskirjoihin lukeutuvan Augsburgin tunnustuksen puolustuksen mukaan rippii, pappisvihkimystä ja avioliittoa olisi mahdollista kutsua sakramenteiksi riippuen siitä, miten ne määritellään (VKE § 156). Luterilaisessa armonvälineopista sanaa ja sakramentteja ei aseteta vastakkain. Korostamalla sakramentin luonnetta näkyvänä sanana ja merkkinä olisi mahdollista luoda siltaa myös niihin kirkkoihin, jotka puhuvat "säädettyistä toimituksista" ja korostavat ulkoista sanaa ja sen merkitystä.

Myös kirkon virka ja kysymys historiallisesta piispuudesta ovat alue, jolla yhteisymmärrys voi kasvaa. Asiakirja *Vanhurskauttaminen kirkon elämässä* toteaa: "Merkittävää viran luonnetta ja kirkon apostolisuutta koskevaa yksimielisyyttämme vasten olemme sitä mieltä, että on kysyttävä, mitkä olisivat ne jäljellä olevat luterilaisten ja katolilaisten väliset erot, joita täytyy vielä käsitellä, mitä tulee pätevän piispuuden ja pätevän apostolisen suksession kriteereihin, jotta täydellisempi kirkkojemme välinen yhteys voisi toteutua. Tämä on tärkeä kysymys tulevaa dialogia varten" (VKE § 363). Kirkko-dokumentti antaa itsekkin viitteitä näistä jäljellä olevista kysymyksistä. Tarvitaan myös globaalia ja monenkeskistä dialogia, jotta asiakokonaisuutta voidaan vielä selkiyttää.

Faith and Order -komissio voisi pohtia myös niitä välietappeja, joita voidaan asettaa matkalla kohti täytettyä näkyvää ykseyttä kirkkojen välillä. Tavoitteena on oltava, että Kirkkojen maailmanneuvoston jäsenkirkot tunnustavat toisensa kirkkoiksi ja etenevät kohti kirkon näkyvää ykseyttä. Näin luotaisiin pohjaa näkyvän ykseyden rakentamiselle myös yli nykyisten KMN:n jäsenrajojen. Ekumeenista metodologiaa on kehitettävä monimuotoisemmaksi. Pohjoisten kirkkojen on löydettävä tuoreita tapoja olla elävässä vuorovaikutuksessa globaalin etelän ja idän kirkkojen sekä erilaisten uuskarismaattisten yhteisöjen ja maahanmuuttajaseurakuntien kanssa.

Viime vuosikymmeninä miljoonat kristityt ovat muuttaneet esimerkiksi Euroopassa idästä länteen tai Välimeren eteläpuolelta sen pohjoispuolelle. Muuttajat ovat kuljettaneet mukanaan kulttuuriaan ja us-

koaan. Yhä useamman seurakunnan ja suvun jäsenissä on eri kristillisten kirkkojen ja ryhmien jäseniä tai niiden parista vaikutteita saaneita. Kristinuskon kulttuurienvälinen luonne korostuu. On otettava todesta se, että kyky erilaisten rajojen ylittämiseen kuuluu kirkon olemuksen ytimeen. Kirkkojen on määrätietoisesti muutoksen keskellä etsittävä yhteyttä, vuorovaikutusta ja keskinäisen ymmärryksen kasvamista.

Kirkko-opin pohdinnassa on olennaisen tärkeää olla yhteistyössä esimerkiksi Globaalin kristillisen foorumin (Global Christian Forum) sekä Maailmanlähetyksen ja evankelioimisen komission (CWME) kanssa. Varsinkin jälkimmäisen tuottama lähetysasiakirja *Yhdessä kohti elämää* nostaa esiin tärkeitä kirkko-opillisia näkökulmia, joiden integroiminen entistä tiiviimmin Faith and Order -komission työhön olisi tärkeää. Ekumeeniseen prosessiin on saatava mukaan myös niin sanotut karismaattiset kirkot, jotka eivät identifioitu mihinkään kirkkokuntaan tai ole olemassa olevien ekumeenisten järjestöjen jäseniä.

Ekumeenisten dialogien tulokset olisi käännettävä eri konteksteja puhutteleviksi. Näin saavutettuja tuloksia ei hukattaisi maailmanlaajassa vuorovaikutuksessa ja uudet sukupolvet voisivat jatkaa työtä evankeliumin julistamiseksi ja Jumalan valtakunnan edistämiseksi.

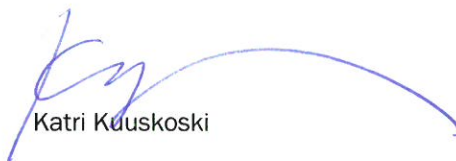
Turussa 4 päivänä marraskuuta 2015

Arkkiepiispa

Kari Mäkinen

Kirkolliskokouksen pääsihteeri

Katri Kuuskoski